

TÜRKİYE’DE EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER, YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ ve BÜYÜME İLİŞKİSİ: 2000-2021 DÖNEMİNİN İNCELENMESİ

Dilek USANMAZ¹

ÖZET

Özgürlük, herhangi bir kısıtlama, sınırlama ya da baskı söz konusu olmaksızın, kişinin istediği gibi düşünme, düşündüğünü ifade edebilme ve hareket etme gücüne sahip olmasıdır. Tarihsel süreçte farklı özgürlük kavramlarının söz konusu olduğu görülmektedir. Ekonomik özgürlük, bir toplumdaki bireylerin ekonomik çıkarları ve faaliyetleriyle ilgili olarak karar verme ve seçim yapma özgürlüğünü ifade eder. Bu bağlamda, ekonomik özgürlüklerin ölçülebilmesinin, ülkelerin ve toplumların ekonomik yapısının anlaşılması ve karşılaştırma yapılabilmesi açısından son derece önemli olduğu söylenebilir. Ülkeler açısından bir başka önemli kavramda yolsuzluk kavramıdır. Yolsuzluk, kamudaki görevli ve yetkili kişilerin bu konumunu kendi çıkarları doğrultusunda kötüye kullanması şeklinde tanımlanabilir. Yolsuzluk geçmişte olduğu gibi günümüzde de hala hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından oldukça önemli bir sorundur. Küresel boyutta yolsuzluğun ölçülmesinde kullanılan önemli bir araçta Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından 1995’den beri her yıl yayınlanan Yolsuzluk Algı Endeksidir. Her ne kadar bazı açılardan eleştirilse de ekonomik özgürlüklerle ve yolsuzluklarla ilgili kriterler günümüzde ülkelerin karşılaştırılmasında ve sınıflandırılmasında önemli derecede kabul görmektedir. Büyüme aslında pek çok unsurdan etkilenen bir dönüşüm sürecidir. Bir ülkedeki ekonomik özgürlüklerin (ya da bunu ölçen endeksteki değişkenlerin) ve yolsuzlukların düzeyi de büyümenin düzeyi ve karşılaştırılmasında kullanılan etki unsurları arasında sayılabilir. Bu çalışmada Türkiye’de Ekonomik Özgürlükler ve Yolsuzluk Algı Endeksiyle Ekonomik büyüme arasındaki ilişki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından karşılaştırmalı verilere dayanan betimsel istatistik yöntemiyle incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlükler, Ekonomik Özgürlükler Endeksi, Doğrudan, Yolsuzluk Algı Endeksi, Ekonomik Büyüme

¹ Dilek Usanmaz, 100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, dilekusanmaz06@gmail.com, ORCID: 000-0003-0871-3841.

ECONOMIC FREEDOM, CORRUPTION PERCEPTION INDEX and GROWTH RELATIONSHIP in TURKEY: EXAMINATION of the PERIOD 2000-2021

ABSTRACT

Freedom is having the power to think, express one's thoughts and act as one wishes, without any restriction, limitation or pressure. It is seen that there are different concepts of freedom in the historical process. Economic freedom refers to the freedom of individuals in a society to make decisions and choices regarding their economic interests and activities. In this context, it can be said that measuring economic freedoms is extremely important in terms of understanding the economic structure of countries and societies and making comparisons. Another important concept for countries is the concept of corruption. Corruption can be defined as the misuse of this position by public officials and authorized persons for their own interests. Corruption is still a very important problem for both developed and developing countries today as it was in the past. An important tool used to measure corruption on a global scale is the Corruption Perceptions Index published annually by Transparency International since 1995. Although it has been criticized from some aspects, the criteria related to economic freedoms and corruption are accepted to a great extent in the comparison and classification of countries today. Growth is actually a transformation process affected by many factors. The level of economic freedoms (or the variables in the index measuring it) and corruption in a country can also be counted among the factors used in the comparison of the level of growth. In this study, the relationship between Economic Freedoms and Corruption Perception Index and Economic growth in Turkey has been tried to be examined in terms of developed and developing countries with the descriptive statistical method based on comparative data.

Keywords: *Economic Freedom, Economic Freedom Index, Corruption Perceptions Index, Economic Growth*

1. GİRİŞ

Özgürlük, herhangi bir kısıtlama, sınırlama ya da baskı sözü konusu olmaksızın, kişinin istediği gibi düşünme, düşündüğünü ifade edebilme ve hareket etme gücüne sahip olmasıdır. Aslında, bu kavram farklı boyutları olan karmaşık bir konudur ve tarihsel süreçte insanlığın yeryüzünde var oluşundan beri her zaman farklı şekillerde yorumlanmıştır. Değişik şekillerde sınıflandırılabilir ya da farklı başlıklar altında toplanabilir. Ekonomik özgürlük, bir toplumdaki bireylerin ekonomik çıkarları ve faaliyetleriyle ilgili olarak karar verme ve seçim yapma özgürlüğü olarak tanımlanabilir. Ekonomik olarak özgür olan bir

toplumda, insanlar kendi düşünceleri doğrultusunda sahip oldukları emeği ve sermayeyi kontrol edebilir ya da yönlendirebilir. Bu bağlamda, ekonomik özgürlüklerin ölçülebilmesi, ülkelerin ve toplumların ekonomik yapısının anlaşılması ve karşılaştırma yapılabilmesi açısından önemlidir. Bununla ilgili olarak dünyada farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. Bu konuda en önemli çalışmalardan birisi The Heritage Foundation tarafından 1994'den beri yıllık olarak yayınlanan Ekonomik Özgürlükler Endeksidir. Bunun yanı sıra yolsuzluğun tek ve net bir tanımının olduğu söylenemez. Ancak genel olarak yolsuzluk, kamuda görevli ve yetkili kişilerin bu konumunu kendi çıkarları doğrultusunda kötüye kullanması şeklinde tanımlanabilir. Yolsuzluk günümüzde hala hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından oldukça önemli bir sorundur. Yolsuzluğun ölçülmesinde, Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından 1995'den beri her yıl yayınlanan Yolsuzluk Algı Endeksi kullanılmaktadır. Bu endeks ülkelerdeki kamu sektörünün ne kadar yozlaştığını göstermektedir. Ekonomik büyümeye baktığımızda, belirli bir dönemde belirli bir ekonomide mal ve hizmet üretiminde ortaya çıkan artış olarak tanımlanabilir. Nominal ve reel olarak ölçülebilir. Ancak analizlerde veya karşılaştırmalarda esas alınan reel değerdir. Büyüme aslında bir dönüşüm sürecidir ve pek çok unsurdan etkilenebilir. Bir ülkedeki ekonomik özgürlüklerin (ya da bunu ölçen endeksteeki değişkenlerin) ve yolsuzlukların düzeyi de bu unsurlar arasında sayılabilir.

2. EKONOMİK ÖZGÜRLÜK KAVRAMI ve EKONOMİK ÖZGÜRLÜK ENDEKSİ

Özgürlük, herhangi bir kısıtlamaya ya da zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumunu ifade etmektedir (TDK, 2019). Özgürlük kavramı, anlamı ve sınırları net olarak belirlenememiş olsa da tarihsel süreçte insanlık var olduğundan beri her zaman tartışmalara konu olmuş anahtar kavramlardan birisidir. Durağan maddeden değer hakkındaki felsefi düşünceye kadar çeşitli anlam, düşünce ve gerçeklik düzeylerine atıfta bulunularak kullanılmaktadır. Özgür ve özgürlük terimlerini ve bunların karşıtlarını fizik, matematik alanında ve biyolojide de kullanmak kesinlikle doğru bir kullanım olarak kabul edilebilir. Özgürlük tartışması, modern bilimin gelişmesi ve pozitivism felsefesindeki varsayımlarının formüle edilmesiyle farklı bir boyut kazanmıştır. Bu felsefenin şu andaki varyantı mantıksal pozitivism veya ampirizmdir (Knight, 1941: 86-91).

Özgürlük, bir etkileşim sistemi içindeki değişkenliktir (Malisoff, 1940: 265-272).

J. Locke’a göre, her insan iki hakka sahip olarak dünyaya gelir. Birincisi, başka insanların üzerinde hiçbir gücün söz konusu olamayacağı özgürlük hakkı, ikincisi ise mülkiyet hakkıdır. Montesquieu’ya göre güç, gücü kontrol etmelidir. Her gücü kendi sınırları içinde tutabilecek düzenleyici bir güce gerek vardır. Güçler ayrılığı olarak bilinen yasama, yürütme ve yargı güçlerinin birbirinden bağımsız olması gereği üzerinde duran düşünür, bu hususu özgürlüklerin teminatı olarak kabul etmiştir (Yereli, 2003: 1-44).

İdeolojik çerçevede iyi toplum ve iyi hayat anlayışı farklılık gösterebilir. Bazı yaklaşımlarda eşitliğin diğer bazılarında ise özgürlüğün arttığı toplum iyi toplum olarak görülebilir. Yani, ideolojiler eşitlik, özgürlük, adalet, iyi ekonomik ve politik sistem gibi konularda farklı yaklaşımları benimsemektedir. Genellikle ekonomik ve politik özgürlüklerin birbirine bağımlı olduğu söylenebilir. Tarihsel sürece bakıldığında politik özgürlüklerin kısıtlandığı dönemlerde ekonomik özgürlüklerin de sınırlı olduğu görülmektedir. Ekonomiden bağımsız bir politik özgürlük mücadelesi olmadığı gibi, politikadan bağımsız bir ekonomik özgürlük mücadelesi de yoktur (Yayla, 2015: 75-76).

Ekonomik özgürlük, bir toplumdaki bireylerin çıkarlarını sürdürmek için korumaya çalıştıkları ekonomik faaliyetler hakkında karar verme ve seçim yapma özgürlüğü olarak tanımlanabilir. Başka bir ifadeyle hükümetin güçlü gruplar lehine piyasa karşıtı davranışları koruması ve bu grupların diğerlerinin piyasa seçimlerini sınırlamak için bu gücü kötüye kullanması amacıyla müdahale veya sınırlama olmaksızın bireylerin kendi ekonomik kararlarını verme yeteneğidir (McMahon, 2014). Ekonomik özgürlük, insan refahının kritik bir unsuru ve özgür toplumun sürdürülmesinde hayati bir kilit noktasıdır (Miller, Anthony & Roberts, 2018).

Ekonomik özgürlük, bireylerin ekonomik geçim ve daha fazla refah peşinde koşarken özerk olarak hareket edebilme durumudur. Ekonomik özgürlükle ilgili herhangi bir tartışmanın temelinde, bireyler ve hükümet arasındaki kritik ilişki üzerine bir yansıma vardır. Bir kişinin yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı haklarının temel olarak sağlanabileceği insan özgürlüğünün temel bir yönüdür. Ekonomik olarak özgür bir toplumda, her insan kendi emeğinin ve girişiminin karşılığını kontrol edebilir. Bireyler, kendi özgür seçimleri aracılığıyla hayallerinin peşinden koşabilir. Özgür ve açık bir toplumun kurumları, ırklarına, etnik kökenlerine, cinsiyetlerine, sınıflarına, aile bağlarına veya bireysel

liyakatle ilgisi olmayan herhangi bir faktöre dayalı olarak bireylere karşı veya bireyler lehine ayrımcılık yapmaz. Hükümetin karar vermesi açıklıkla karakterize edilir ve ayrımcılığın gelişebileceği gölgeleri aydınlatan şeffaflığın parlak ışığı herkes için eşit fırsat sağlar (Miller & Kim, 2014).

Ekonomik özgürlüğün temel bileşenleri, kişisel seçim, gönüllü değişim, rekabet özgürlüğü ile kişilerin ve mülkün korunmasıdır. Ekonomik özgürlük mevcut olduğunda, bireylerin seçimleri, mal ve hizmetlerin ne kadar ve nasıl üretileceğini belirleyecektir. Elbette, bireyler karşılıklı olarak avantajlı olan değişim faaliyetlerine katılmayı genellikle çekici bulacaklardır. Benliğin kişisel mülkiyeti, ekonomik özgürlüğün altında yatan bir varsayımdır. Bu öz sahiplik nedeniyle, bireylerin seçme, zamanlarını ve yeteneklerini nasıl kullanacaklarına karar verme hakları vardır. Kurumlar ve politikalar, gönüllü mübadele için bir altyapı sağladıklarında, bireyleri ve mülklerini kendilerine ait olmayan şeyleri ele geçirmek için şiddet, zorlama ve dolandırıcılıkla elde etmeye çalışan saldırganlardan koruduklarında ekonomik özgürlükle tutarlıdır. Bu bağlamda özellikle yasal ve parasal düzenlemeler önem arz etmektedir. Hükümetler, mülkiyet haklarını koruyan ve sözleşmeleri tarafsız bir şekilde uygulayan yasal altyapıyı sağladıklarında ekonomik özgürlüğü teşvik edeceklerdir. Ancak ekonomik özgürlük, hükümetlerin kişisel tercih, gönüllü mübadele, işgücü ve ürün piyasalarına girme ve rekabet etme özgürlüğüne müdahale gibi birçok faaliyetten kaçınmasını da gerektirir. Kişisel tercih, gönüllü mübadele ve piyasa koordinasyonunun yerine vergiler, hükümet harcamaları ve düzenlemeler konulduğunda ekonomik özgürlük azalacaktır. Mesleklere ve ticari faaliyetlere girişi sınırlandıran kısıtlamalar aynı zamanda ekonomik özgürlüğü de geciktirmektedir. Ekonomik özgürlük, siyasi özgürlük ve sivil özgürlüklerden farklı bir insan etkileşimi alanını kapsar (Gwartney, Lawson, & Holcombe, 2003: 405-430).

Ekonomik özgürlüğü tanımlama ya da en azından tanımındaki farklılıkları açıklama sorunu, şu anda birçok az gelişmiş ülkelerin ekonomileri gibi, öncelikle istikrarsız ya da geçiş ekonomisiyle ilgilidir (Bronfenbrenner, 1955: 157-158).

Anayasal iktisatçılar, anayasaların en az iki nedenden dolayı ekonomik bir değeri olduğunu öne sürerler: birincisi, anayasalar, kendi başlarına faydacı değeri olan insan özgürlüğü için temel koşulların oluşturulmasına yardımcı olabilir; ikincisi, bu şekilde tesis

edilen özgürlük, bireylerin yükümlülüklerini yerine getirmeleri için esastır (Vanssay & Spindler, 1994: 359-372).

Ekonomik özgürlüklerin ölçülmesine yönelik olarak dünyada farklı uygulamaların olduğu görülmektedir. Bunlardan birisi, Fraser Institute tarafından yıllık raporlar şeklinde düzenlenen Economic Freedom Index of The World (EFI) olarak bilinmektedir. Bu endeksin kökenleri 1986’dan 1994’e kadar Fraser Enstitüsü’nden Michael Walker ve Nobel Ödüllü Milton Friedman’ın ev sahipliğinde düzenlenen, ülkelerin kurumsal ve politik açılardan ekonomik özgürlüklerinin nasıl ölçülebileceğine odaklanmış bir dizi konferansa dayanmaktadır. Daha sonra Nobel ödüllü Gary Becker ve Douglass North da dâhil olmak üzere dünyanın önde gelen bilim adamlarından yaklaşık 60’ı bu seriye katılmıştır. Bu yapılan konferanslar sonunda 1996’da Dünyanın Ekonomik Özgürlüğü: 1975–1995 yayınlanmıştır (Gwartney, Lawson & Easterly, 2006).

Ekonomik özgürlüklerin ölçülmesine yönelik olarak gerçekleştirilen en önemli girişim olarak kabul edilen bir diğer uygulama ise, The Index of Economic Freedom (Ekonomik Özgürlükler Endeksi) olarak ifade edilmektedir. The Heritage Foundation tarafından, 1994’den itibaren yıllık olarak yayımlanmaktadır. Endeks; her biri bireysel ve toplumsal refahın geliştirilmesinde hayati bir öneme sahip olan, 10 adet bireysel özgürlüğün basit ortalamasından oluşmaktadır. Freedom House, tarafından oluşturulan Economic Freedom Indicator ise özellikle kadın hakları ve azınlık hakları gibi medeni haklar üzerinde yoğunlaşan çalışmalarını 1995 yılından itibaren gerçekleştirmektedir. Bölgesel olarak Avrupa Birliği’ni esas alan, ancak büyük ölçüde Fraser Institute tarafından dünya ölçeğinde oluşturulan EFI ye benzer özellikler taşıyan çalışmalardan bir diğeri de Avrupa Ekonomik Özgürlük Endeksi (EEFI)dir. Ekonomik özgürlüklerin ölçülmesine ilişkin endeksler dikkate alındığında, genellikle devletin ekonomik hacmi, ekonominin yapısı ve vergilendirme süreciyle yakından ilişkili olduğu görülmektedir (Taşar, 2007: 143-167).

Bir Ekonomik Özgürlük Endeksi, ticaret özgürlüğü, yargı etkinliği ve vergi yükü gibi çeşitli alanları birbiriyle karşılaştırır. Bu faktörler, ekonomik özgürlük üzerindeki etkileri açısından ölçülebilir ve sıralama için tek bir puanda toplanabilir. Sıralama bir ülkeye göre belirlenebilir veya eyaletler gibi daha küçük alt-ulusal birimlerle ilgili oluşturulabilir. Bir ekonomik özgürlük endeksi, ülkeleri endeksin yaratıcıları tarafından değerlendirilen ilgili standartlara göre ölçer ve

sıralar. Elbette herkes ilgili kriterler üzerinde hemfikir olmayacaktır. Ekonomik özgürlük endeksleri, analiz için spektrumun en üst noktasında serbest piyasa ekonomilerini dikkate almaktadır. Hem bir ülkenin vatandaşlarının elde ettiği kazançlar hem de bu ülkenin ekonomik özgürlük sıralaması endeksi arasında sıkı bir ilişki vardır. Yatırımcılar, ekonomilerdeki değişiklikleri gözlemlemenin daha hızlı bir yolu olarak ekonomik özgürlük endeksini kullanabilirler. Endeks, dünya çapında pek çok ekonomiyi değerlendirmek için mükemmel bir analitik araçtır ve her ülke sayfası, bir ulusun siyasi ve ekonomik eğilimlerini derinlemesine incelemek için bir platformdur (Cleartax, 2021).

Ekonomik özgürlük, Heritage Foundation tarafından her insanın kendi emeğini ve mülkiyetini kontrol etme en temel hak olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik olarak özgür bir toplumda, bireyler istedikleri şekilde çalışmak, üretmek, tüketmek ve yatırım yapmakta serbesttirler. Endeks, 184 ülkede mülkiyet haklarından finansal özgürlüğe kadar 12 farklı başlığı kapsamaktadır. Ekonomik özgürlük, dört geniş kategoriye veya sütununa ayrılmış 12 nicel ve nitel faktöre dayalı olarak ölçülmektedir (The Heritage Foundation, 2021):

- Hukukun Üstünlüğü (mülkiyet hakları, devlet bütünlüğü, yargı etkinliği)
- Devletin Büyüklüğü (devlet harcamaları, vergi yükü, mali sağlık)
- Düzenleyici Etkinlik (iş özgürlüğü, çalışma özgürlüğü, parasal özgürlük)
- Açık Piyasalar (ticaret özgürlüğü, yatırım özgürlüğü, finansal özgürlük)

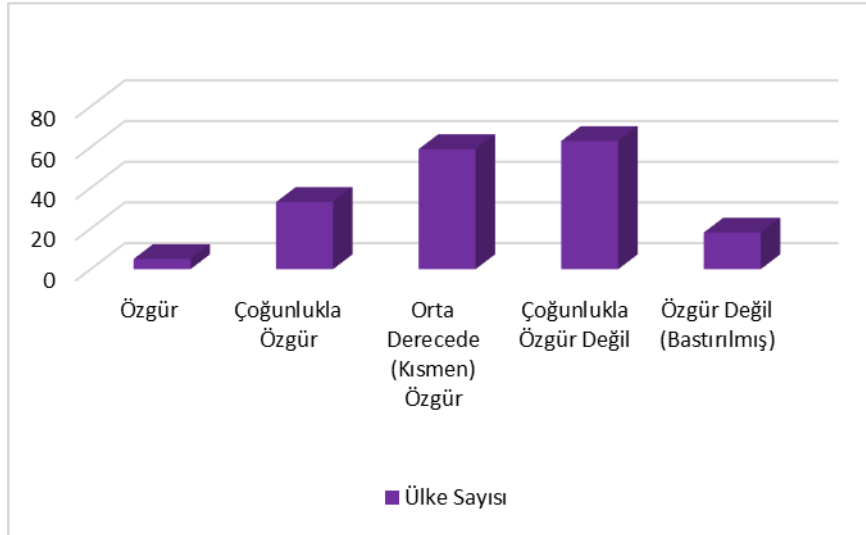
Tablo 1: Ekonomik Özgürlük Endeksinin Puan Aralıkları

Özgürlük Statüsü	Puan Aralığı	
Özgür	80-100	
Çoğunlukla Özgür	70-79,9	
Orta Derecede (Kısmen) Özgür	60-69,9	
Çoğunlukla Özgür Değil	50-59,9	
Özgür Değil (Bastırılmış)	40-49,9	

Kaynak: The Heritage Foundation, About The Index, 2021 Index of Economic Freedom, 2021, Retrieved September 3, 2021, from <https://www.heritage.org/index/about>

Bu kategorilerdeki on iki ekonomik özgürlüğün her biri 0 ila 100 arasında derecelendirilir. Bir ülkenin genel puanı, her birine eşit ağırlık verilerek bu on iki ekonomik özgürlüğün ortalaması alınarak elde edilmektedir. Puan aralıklarına göre tam özgür ile özgür değil (bastırılmış) arasında beş farklı özgürlük statüsü oluşturulmuştur (Tablo 1).

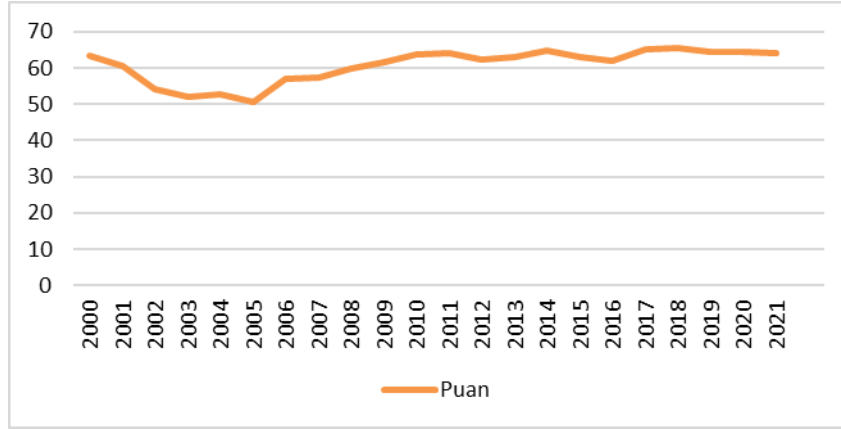
Şekil 1: Ekonomik Özgürlük Kategorilerindeki Ülke Sayısı: 2021



Kaynak: The Heritage Foundation, About The Index, 2021 Index of Economic Freedom, 2021, Retrieved September 3, 2021, from <https://www.heritage.org/index/about>

Kişi başına düşen gelirinle ölçülen yaşam standardının ekonomik olarak daha özgür ülkelerde çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Heritage tarafından yayınlanan 2021 Endeksinde özgür veya çoğunlukla özgür olarak derecelendirilen ülkeler, diğer ülkelerdeki ortalama seviyelerin iki katından fazla ve özgür değil -bastırılmış ülkelerde yaşayan insanların gelirlerinden ise altı kat daha fazla gelir elde etmektedir. 2021 Endeksinde derecelendirilen 178 ülkeden 89'unun ekonomik özgürlük düzeyinde artış kaydedildiği görülmektedir. Puanlar 80 ülkede düşmüş ve dokuz ülkede ise değişmemiştir. Beş ülke (Singapur, Yeni Zelanda, Avustralya, İsviçre ve İrlanda) 2021 yılındaki indekste 80 ve üzeri ekonomik özgürlük puanları alarak ekonomik olarak özgür ülkeler gurubunda yer almıştır. Otuz üç ülke, 70.0 ila 79.9 arasında puanlar kaydederek çoğunlukla özgür ve 59 ülke ise 60.0 ila 69.9 arasında puanlarla orta derecede özgür olarak kabul sınıflandırılmaktadır. Böylece, toplam 97 ülke veya 2021 Endeksinde derecelendirilen tüm ulusların ve bölgelerin yüzde 54'ü daha fazla ekonomik kalkınma ve refah arayışında bireylerin ve özel işletmelerin en az orta derecede ekonomik özgürlükten yararlandığı kurumsal ortamlara sahiptir. Yelpazenin diğer tarafında, 2021 Endeksinde derecelendirilen ülkelerin (81 ekonomi) yüzde 46'sı 60'ın altında ekonomik özgürlük puanları kaydetmiştir. Bunlardan 63 ekonomi çoğunlukla özgür değil (50.0 ila 59.9 puan) olarak kabul edilmektedir (Şekil 1). Bunlar, piyasa sisteminin bazı özelliklerine sahip olabilir, ancak hukukun üstünlüğü ve piyasalarının açıklığı ile ilgili alanlarda özellikle yetersiz kalmaktadır. Çin, Hindistan, Brezilya ve Arjantin gibi büyük ekonomiler bu gruba girmektedir. Ekonomik özgürlük, sağlık, eğitim, çevre, yenilik, toplumsal ilerleme ve demokratik yönetim gibi faktörler dâhil olmak üzere genel refah ile yüksek oranda ilişkilidir. Ekonomik özgürlüğün daha yüksek olduğu ülkelerde yoksulluk oranlarının çok daha düşük olduğu görülmektedir. Ekonomik özgürlüğü geliştirmek ile kişi başına daha yüksek ekonomik büyüme elde etmek arasında açık bir ilişki olduğu söylenebilir. 2021 yılında oluşturulan endeksin daha önceki endekslerden farkı Çin Halk Cumhuriyeti Hong Kong ve Makao Özel İdare Bölgesinin artık endekste yer almamasıdır. Aslında, Özel İdari Bölgeler olarak hem Hong Kong hem de Makao, vatandaşlarına birçok açıdan Çin'in ortalama vatandaşına sunulandan daha fazla ekonomik özgürlük sunan ekonomik politikalarından yararlanmaktadır, ancak son yıllardaki gelişmeler, bu politikaların Pekin tarafından nihai olarak kontrol edildiğini açık bir şekilde göstermiştir (The Heritage Foundation, 2021).

Şekil 2: Türkiye’nin Ekonomik Özgürlükler Endeksindeki Genel Puanı: 2000-2021



Kaynak: Heritage Foundation, Graph the Data, <https://www.heritage.org/>

Türkiye'nin 2021 yılı Ekonomik Özgürlükler Endeksinde 64 puanla 76. sırada yani Orta Derecede (Kısmen) Özgür gurubunda yer almaktadır. Bir önceki yıla göre öncelikle mali sağlıktaki düşüş nedeniyle 0,4 puanlık bir azalma olduğu görülmektedir. Türkiye, Avrupa bölgesindeki 45 ülke arasında 37. sırada yer almakta, toplam puanı bölge ortalamasının altında ancak dünya ortalamasının üzerindedir (Şekil 2). Türkiye’de en yüksek bireysel gelir vergisi oranı yüzde 40’a, en yüksek kurumlar vergisi oranı ise yüzde 22’ye çıkarılmıştır. Genel vergi yükü, toplam yurtiçi gelirin yüzde 24,4’üne eşittir. Son üç yılda hükümet harcamaları GSYH’nin yüzde 34,4’üne ve bütçe açıkları ise ortalama GSYH’nin yüzde 3,7’sine ulaşmıştır. Kamu borcu ise GSYH’nin yüzde 33,1’ine eşittir. Türkiye’de yürürlükte olan 22 tercihli ticaret anlaşması bulunmaktadır. Ticaret ağırlıklı ortalama tarife oranı yüzde 4,5’tir ve 337 tarife dışı önlem yürürlükte. Daha dinamik yabancı sermaye yatırım akışının önündeki kalıcı engeller arasında bürokrasi ve şeffaflık eksikliğinin yer aldığı söylenebilir. Türkiye açısından herhangi bir ilerlemenin söz konusu olabilmesi için sistemin şeffaflığını ve verimliliğini arttıracak kapsamlı bir reform yapılması gerektiği söylenebilir (Heritage Foundation, Turkey, 2021).

3. YOLSUZLUK KAVRAMI ve YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ

Yolsuzluğun tek ve net bir tanımı yoktur. Bunun nedeni, yolsuzluğun farklı katılımcıları içeren farklı şekillerde var olmasıdır. Yolsuzluk, jeopolitik bir ortamda, bireysel ve kurumsal hesap

verebilirliğin, şeffaflığın ve doğal adaletin raydan çıkmasına neden olan normal insan davranışından bir sapmadır. Yolsuzluk, bir ulusun gelişiminin ve gerilemesinin bir barometresidir. Ülkenin dünyadaki yerini ve itibarını belirleyen unsurlardan bir tanesidir (<https://ccsuniversity.ac.in>).

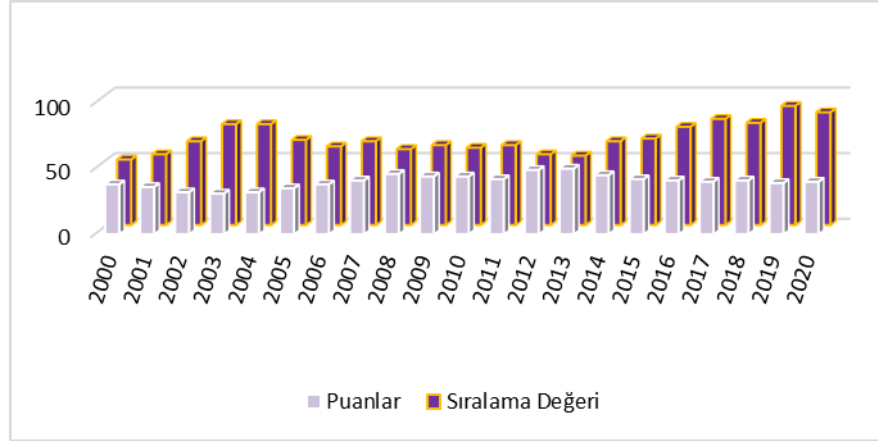
Yolsuzluk, kamu görevinin kişisel çıkarlar için kötüye kullanılması şeklinde de tanımlanabilir. Yöneticiler veya hükümet yetkilileri konumundaki kişilerin dürüst olmayan davranışlarıdır. Bir kamu görevi kötüye kullanıldığında, bir kamu işlevi veya hedefi bir kenara bırakılır ve tehlikeye atılır. Ekonomik Yolsuzluk, ekonomik kalkınmanın önündeki en büyük engellerden birisidir. Tek başına yeterli bir gösterge olmasa da ulusal yatırımları azalttığı ve doğrudan yabancı yatırımları caydırdığı söylenebilir (Jin Wei, 1999; Chen, 2020).

Yolsuzluk, hiçbir ülkenin bağımsız olmadığı bir olgudur ve sadece daha az gelişmiş ülkeleri ilgilendirmediği uzun süredir bilinen bir gerçektir. Gelişmekte olan ülkeler yolsuzluk derecelendirmelerinde sistematik olarak daha kötü puan alsalar da aslında dünya genelinde ülkelerin üçte ikisinden fazlasının önemli ölçüde yolsuzlukla ilgili sorunları olduğu söylenebilir. Yani, yolsuzluğun hiçbir şekilde sorun olmadığı bir ülke yoktur. Bu nedenle, yolsuzluğu yalnızca daha az gelişmiş ülkelerin uğraşmak zorunda olduğu bir sorun olarak ele almak yeterli değildir. Yolsuzluk güveni aşındırır, demokrasiyi zayıflatır, ekonomik kalkınmayı engeller, eşitsizliğe ve yoksulluğa neden olur. Dolayısıyla bu çerçevede günümüzde yolsuzlukla mücadele daha çok tüm ulusların yer aldığı uluslararası bir iş birliğini gerektirmektedir (Dominik & Christina, 2017).

Yolsuzluk Algı Endeksi, Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından 1995 yılından bu yana her yıl yayımlanan bir rapordur. Bir ülkenin kamu sektörünün ne kadar yozlaşmış olarak algılandığına dayanarak ülkeleri/bölgeleri puanlar ve sıralar. Çeşitli saygın kurumlar tarafından toplanan 13 anket ve yolsuzluk değerlendirmesinin birleşiminden oluşan bileşik bir endekstir. Endekste yolsuzluk, 0 ile 100 arasında derecelendirilmektedir. Bu endeks, yolsuzluklarla ilgili olarak dünya çapında kullanılan en yaygın göstergedir. 0 yolsuzluğun bir ülkede en üst seviyede olduğu, 100 ise tamamıyla yolsuzluktan arınmış bir durumu ifade etmektedir. Yolsuzluk Algı Endeksinin küresel bir coğrafi kapsamı vardır. Aynı ayrı alınan her bir kaynaktan daha güvenilir olduğu söylenebilir çünkü kaynaklar arasındaki olası hataları en az üç ve potansiyel olarak 13'e kadar farklı kaynağın ortalamasını alarak telafi eder. Endeks kaynakları farklı boyutları değerlendirdiğinden yolsuzluğun

farklı yönlerini tek bir göstergede uzlaştırmayı başarmaktadır (Transparency International, 2021).

Şekil 3: Türkiye’nin Yolsuzluk Algı Endeksinde Aldığı Puan ve Sıralama Değeri*

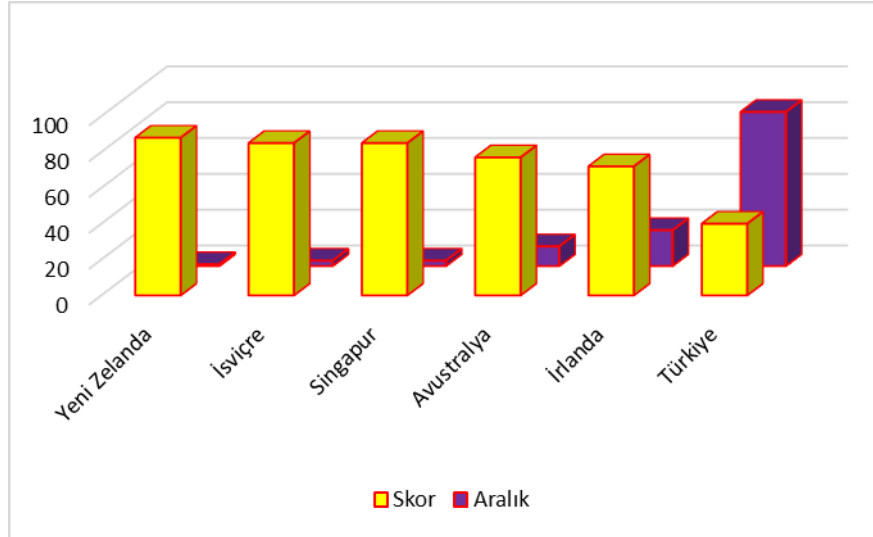


Kaynak: Transparency International, Corruption Perceptions Index, 2021, <https://www.transparency.org>

* Skor: 0-100 / Aralık: 1-180

Bir ülkedeki yolsuzluk faaliyetleri, o ülkenin ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel yapısına bağlı birçok farklı unsura göre değişiklik göstermekte. Dolayısıyla toplumsal ve sosyal yapının giderek bozulmasına neden olmaktadır. Yani ülkelerdeki yolsuzluk düzeyini gösteren sıralamalarda ülkelerin ekonomik durumlarının yanı sıra sosyal, siyasi ve kültürel özellikleri de etkili olmaktadır (Buz & Erul, 2018: 233-248). Türkiye’nin, 2000-2020 arası dönemde yolsuzluk algı endeksinde aldığı puanlara bakıldığında 31-50 arasında olduğu görülmektedir. Aynı dönemde sıralamadaki yeri ise 50 ile 91 arasında değişmektedir. 2020 yılı Yolsuzluk Algı Endeksinde Türkiye 40 puanla 86. Sırada yer almaktadır (Şekil 3). Türkiye, 2020 yılı Yolsuzluk Algı Endeksinde, Fas, Hindistan, Burkina Faso, Trinidad ve Tobago ve Doğu Timor ile aynı puana ve sıraya sahiptir. OECD ülkeleri arasında da sondan üçüncü sırada ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ise hepsinin gerisindedir. Türkiye, 2013-2020 döneminde en çok puan kaybeden ülkelerden birisidir. Bunun küresel açıdan iyi bir durum olmadığı söylenebilir.

Şekil 4: Ekonomik Özgürlükler Endeksindeki İlk Beş Ülke ve Türkiye'nin Yolsuzluk Algı Endeksindeki Yeri*: 2020



Kaynak: Transparency International, Corruption Perceptions Index, 2021, <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

*Skor: 0-100 / Aralık: 1-180

Ekonomik Özgürlükler Endeksindeki İlk Beş Ülke ve Türkiye'nin Yolsuzluk Algı Endeksindeki Yerine bakıldığında ise Türkiye'nin durumu daha iyi anlaşılabilir. 1. Sıradaki Yeni Zelanda'nın puanı 88, 5. Sıradaki İrlanda'nın puanı ise 72'dir. Yani 2020 yılı çerçevesinde Yeni Zelanda ile Türkiye'nin arasında 48, İrlanda ile arasında ise 32 puan fark bulunmaktadır. Sıralamada ise Türkiye'nin İrlanda ile arasında 66 ülke vardır (Şekil 4).

4. EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER, YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ ve BÜYÜME

Birçok ülkede ekonomik büyümenin sağlanamaması hem tarihsel süreçte hem de günümüzde en önemli ekonomik sorunlardan birini oluşturmaktadır. Ancak, ülkeler arasındaki ekonomik büyüme düzeyleri arasındaki farklılık ve ekonomik büyümenin nedenleri, Adam Smith'ten günümüze kadar dikkat çekmeye devam etmiştir (Justesen, 2008: 642-660).

Adam Smith'in 1776 yılında yayınlanan ulusların zenginliğinin doğası ve nedenlerine ilişkin çalışmasında ticaretten, ölçek ekonomilerinden ve ekonomi politikasından elde edilen kazanımların

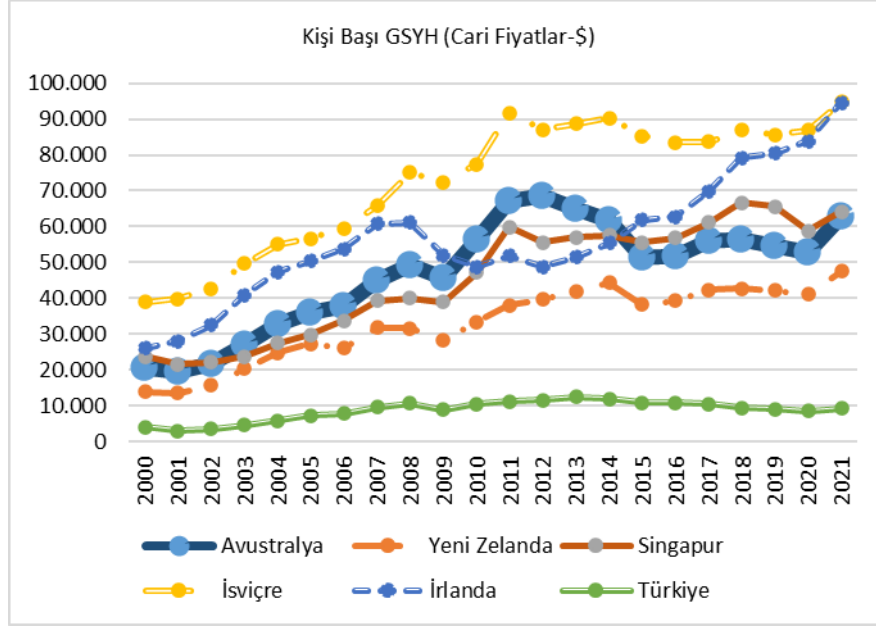
önemini vurgularken ülkeleri zenginliğe ve refaha götürecektir. Smith’e göre bireylerin ekonomik faaliyetlerinde karar ve tercih özgürlüğü son derece önemlidir. Bundan yaklaşık 20-30 yıl sonra David Ricardo, refaha giden bir yol olarak serbest ticareti teşvik etmek için tarifelerin düşürülmesini savunmuş ve argümanlarını, ilk kez 1817’de yayınlanan ünlü kitabı *Politik Ekonominin İlkelerinde* desteklemiştir. Smith, Ricardo ve diğerlerinin argümanları, Britanya başta olmak üzere birçok yerde hükümet müdahalelerinde azalmaya neden olarak daha özgür bir dünya ekonomisine yol açmış ve on dokuzuncu yüzyılı eşi görülmemiş bir ekonomik büyüme çağı haline getirmiştir. Modern büyüme teorisi ise Solow’un çalışmasına dayanmaktadır. Solow modelinde büyümenin kaynağı, sermaye, emek ve teknoloji girdileridir. Büyüme teorisindeki daha yeni çalışmalarda (Lucas ve Romer), emek, geniş bir şekilde insan sermayesini ve dolayısıyla eğitim, öğretim, yaparak öğrenme ve diğer insan sermayesi kazanımı biçimlerini içerecek şekilde yorumlanmaktadır. Çeşitli girdilerin çıktığı nasıl etkilediğini bilmek son derece önemli olsa da, kullanılan girdi miktarını arttırmanın her zaman tek başına ekonomik büyümeye yol açmadığı da açıktır. Ekonomik özgürlüğün ekonomik büyümeye yol açtığı fikri, tüm ekonomilerde en çok kabul gören yaklaşımlardan birisidir. Bu çerçevede iki unsur ön plana çıkmaktadır. Birincisi, ekonomik özgürlük ölçülebilirse, ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin gücünü doğrudan test etmek mümkün olabilir. İkincisi, ekonomik özgürlüğün nicelleştirilmesi, ekonomik büyümeye katkıda bulunan diğer faktörleriyle karşılaştırmayı da mümkün kılar (Gwartney, Lawson & Holcombe, 1999: 643-663; Holcombe, 1998).

Ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyle ilgili çerçevede teorik olarak, bir birey iş ve yatırımlar gibi üretken faaliyetlerde bulunmayı ne kadar fazla arzularsa ve bir şirket kurma ve işletmeye ilişkin kısıtlamalar ne kadar az olursa, pozitif bir korelasyon beklenir. Bu konuda yapılan ampirik çalışmalar ekonomik özgürlük ile GSYH düzeyi arasında çok güçlü ve net bir pozitif ilişki olduğunu göstermektedir (Berggren, 1999: 203-206).

Özgürlükler ve büyüme konusundaki literatür, sürekli olarak, özel girişimciler ve işletmeler üzerinde daha az kısıtlamaya sahip olan ulusların daha yüksek düzeyde ekonomik büyüme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, çeşitli ekonomik özgürlük ölçüleri ile ülkeler arasındaki ekonomik büyüme farklılıkları arasında güçlü bir korelasyon olduğunu kabul edilmektedir (Heckelman, 2000: 71-72).

Bununla birlikte, son çalışmalar, özgürlük-büyüme ilişkisinin incelenmesinde özellikle dört sorunu vurgulamaktadır. İlk olarak, ekonomik özgürlüklerin ekonomik büyümeye mi neden olduğu yoksa ekonomik büyümenin mi ekonomik özgürlüğü etkilediği konusunda nedenselliğin yönünün net olmadığı ileri sürülmektedir. İkinci olarak, ekonomik özgürlüklerin büyümeyi doğrudan mı yoksa yatırımlar üzerindeki etkisiyle dolaylı olarak mı etkilediği konusundaki belirsizliktir. Üçüncüsü, ekonomik özgürlük genellikle çok sayıda değişken içeren geniş bileşik endeksler kullanılarak ölçülür. Dolayısıyla herhangi bir bileşik endekse ilgili olarak, çok sayıda değişken birleştirildiğinde gerçekte neyin ölçüldüğü ve doğru ölçülüp ölçülmediği merak edilebilir. Ayrıca, ekonomik özgürlüğün toplam ölçüsü ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki kurulabilmesine rağmen bu, ekonomik özgürlüğün bazı bileşenlerinin diğerlerinden daha önemli olup olmadığına veya aslında ekonomik özgürlüğün tüm bileşenlerinin büyümeyi aynı yönde etkileyip etkilemediğine ışık tutmamaktadır. Son olarak, ekonomik özgürlük endekslerine hangi değişkenlerin dâhil edilmesi gerektiği, bu değişkenlerin nihai endekste göreceli olarak ağırlıklandırılması ve bir ekonomik özgürlük endeksi oluşturmak için uygun istatistiksel prosedürlerle ilgili önemli bir sorun olarak görülmektedir (Justesen, 2008: 642-660). Her ne kadar bazı açılardan eleştirilse de ekonomik özgürlüklerle ilgili kriterler günümüzde ülkelerin karşılaştırılmasında ve sınıflandırılmasında önemli derecede kabul görmektedir.

Şekil 5: Ekonomik Özgürlükler Endeksinde İlk Beş Sırada Yer Alan Ülkeler ve Türkiye’de Cari Fiyatlarla Kişi Başı GSYH (ABD Doları)*

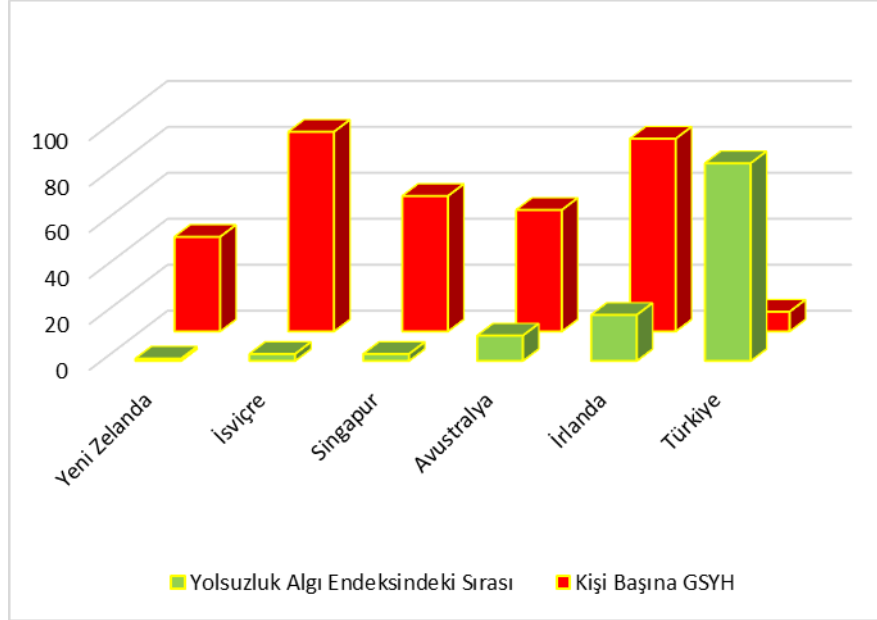


Kaynak: IMF, Download World Economic Outlook database: April 2021, <https://www.imf.org>

*2021 Yılı Tahmin

Ekonomik Özgürlükler Endeksinde üst sıralarda yer alan ülkelerle alt sıralarda yer alan ülkeler arasında büyüme ve ekonomik refah düzeyi açısından ciddi farklılıkların olduğu söylenebilir. Bu bağlamda endekste ilk beş sırada yer alan ülkelerle Türkiye'nin durumu karşılaştırıldığında (Kişi Başı GSYH - Cari Fiyatlarla ABD Doları) durum daha net olarak görülmektedir. Türkiye’de Kişi Başına GSYH en yüksek seviyesine 12,488 \$ ile 2013 yılında ulaşmıştır. Ancak bu rakam ilk beş sırada yer alan ülkelerin 2000-2021 arası dönemde ulaştığı en düşük değer bile 7-8 bin dolar altındadır. 2021 yılı itibariyle, Türkiye’ye göre yaklaşık olarak İsviçre ve İrlanda 10, Singapur ve Avustralya 7, Yeni Zelanda ise 5 kat daha fazla Kişi Başına GSYH (ABD \$) düzeyine sahiptir (Şekil 5).

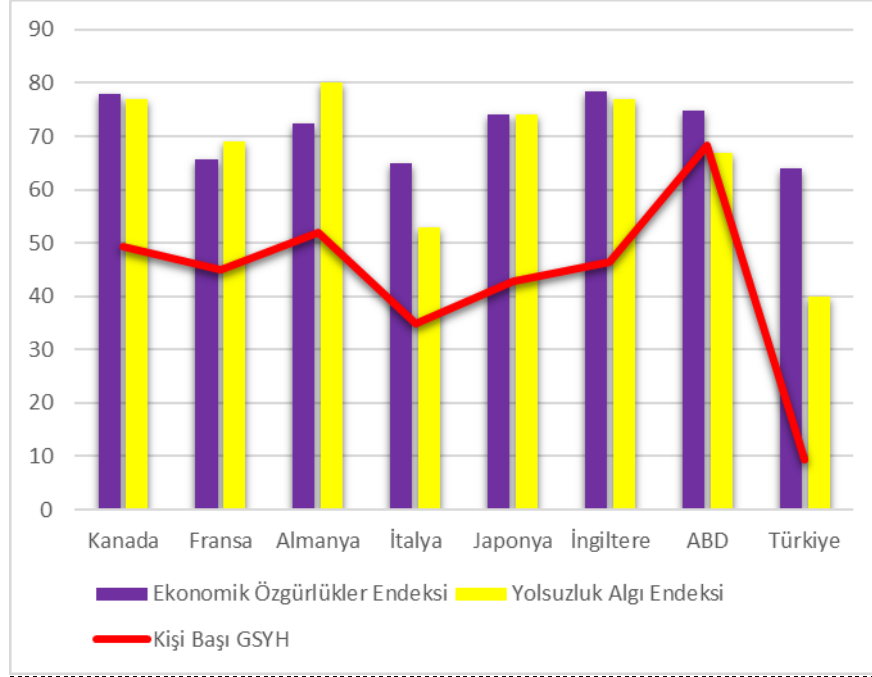
Şekil 6: Ekonomik Özgürlükler Endeksindeki İlk Beş Ülke ile Türkiye'nin Yolsuzluk Algı Endeksindeki Yeri ve Cari Fiyatlarla Kişi Başına GSYH Düzeyi (ABD \$): 2020



Kaynak: Transparency International, Corruption Perceptions Index, 2021, <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl> ; IMF, Download World Economic Outlook database: April 2021, <https://www.imf.org>

Ekonomik Özgürlükler Endeksindeki İlk Beş Ülke ile Türkiye'nin Yolsuzluk Algı Endeksindeki Yeri ve Cari Fiyatlarla Kişi Başına GSYH Düzeyi (ABD \$) 2020 yılı için karşılaştırıldığında da yine benzer bir durumun ortaya çıktığı görülmektedir. Bu ülkelerle Türkiye arasında ciddi bir uçurum söz konusudur. Yolsuzluk Algı Endeksindeki sıralama açısından beş ülke arasında Türkiye ye en yakın ülke İrlanda'dır. İrlanda 20., Türkiye ise 86. Sıradadır. İrlanda da Kişi Başına GSYH yaklaşık olarak Türkiye'nin on katı seviyesindedir. (Şekil 6).

Şekil 7: G7 Ülkeleri ile Türkiye’nin Ekonomik Özgürlükler Endeksi*, Yolsuzluk Algı Endeksi ve Cari Fiyatlarla Kişi Başına GSYH Düzeyi (ABD \$)*** Açısından Karşılaştırılması**



Kaynak: Transparency International, The Heritage Foundation ve IMF Verileri Kullanılarak Hazırlanmıştır.*2021 Yılı, **2020 Yılı, ***2021 Yılı Tahmin

Türkiye, dünyadaki net küresel zenginliğin yaklaşık %65’ini temsil eden G7 Ülkeleriyle Ekonomik Özgürlükler Endeksi, Yolsuzluk Algı Endeksi ve Cari Fiyatlarla Kişi Başına GSYH Düzeyi (ABD \$) açısından karşılaştırıldığında da yine son sırada yer almaktadır. Bu grupta Türkiye ye en yakın ülke İtalya’dır. Ancak İtalyan’ında Cari Fiyatlarla Kişi Başına GSYH Düzeyi (ABD \$), yaklaşık olarak Türkiye’nin 4 katıdır (Şekil 7).

Ekonomik özgürlükler ve yolsuzluk algı endekslerinde Türkiye’nin konumunun bu kadar aşağılarda olması, rakipleri karşısında yabancı yatırımcılara ve girişimcilere gerekli güven ortamını yeteri kadar sağlayamadığı için de bir dezavantaj yaratmaktadır.

5. SONUÇ

Ekonomik özgürlük, evrensel olarak kabul gören ortak bir tanımı olmasa da bireylerin kendi ekonomik faaliyetleriyle ilgili olarak karar

verme ve seçim yapma özgürlüğünü ifade etmektedir. Bu bağlamda, ekonomik özgürlüklerin ölçülebilmesinin, ülkelerin ve toplumların ekonomik yapısının anlaşılması ve karşılaştırma yapılabilmesi açısından son derece önemli olduğu söylenebilir. Ekonomik özgürlüklerin ölçülmesinde farklı endekslerin olduğu ancak bu endekslerin oluşturulmasında hukukun üstünlüğü, devletin büyüklüğü ve piyasaların yapısı gibi benzer nitel ya da nicel faktörlerin kullanıldığı görülmektedir.

Adam Smith, tarihsel süreçte kendi bakış açısı çerçevesinde ekonomik özgürlükleri savunan ilk iktisatçılardan birisidir. Onu, David Richard'dan Milton Friedman'a kadar pek çok düşünür izlemiştir. Smith'e göre ekonomik büyüme ve refah üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu için bireylerin ekonomik faaliyetlerinde karar ve tercih özgürlüğü son derece önemli görülmüştür. Büyüme yoksulluğu azaltmada ve toplumsal refahı arttırmada temel unsurlardan birisidir.

Bazı eleştiriler ve farklı görüşler olsa da özgürlükler ve büyüme konusundaki literatür, daha fazla ekonomik özgürlüğe sahip olan devletlerin daha yüksek düzeyde ekonomik büyüme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla farklı ekonomik özgürlük endeksleri ile ülkelerin ekonomik büyüme farklılıkları arasında güçlü bir korelasyon olduğunu kabul edilmektedir. Başka bir ifadeyle bir ülkede ekonomik özgürlükler arttıkça büyüme ve refah düzeyinin arttığı görülmektedir. Bu bağlamda, ekonomik büyümenin girdilerden çok kurumsal yapıyla alakalı olduğu söylenebilir.

Yolsuzluk, yöneticiler veya hükümet yetkilileri konumundakilerin kamu görevini kişisel çıkarlar için kötüye kullanması şeklinde tanımlanabilir. Yolsuzluk, kamu sektöründeki yozlaşmayı gösterir ve ekonomik kalkınmanın önündeki en önemli sorunlardan birisidir. Yolsuzluklarla ilgili olarak dünya çapında kullanılan en yaygın gösterge olan Yolsuzluk Algı Endeksi, Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından 1995 yılından beri yayınlanmaktadır. Yolsuzluğu, sadece az gelişmiş ülkelerin mücadele etmek zorunda olduğu bir sorun olarak görmemek gerekir. Yolsuzluk, bir ülkede güven duygusunun kaybolmasına neden olur, demokratik kurumları tahrip eder, yoksulluğu artırır, kurumsallaşmayı ve ekonomik kalkınmayı engeller. Dolayısıyla önemsenmesi ve mücadele edilmesi gereken küresel bir sorundur.

Ekonomik büyüme, tüm ülkeler açısından hem tarihsel süreçte hem de günümüzde en önemli ekonomik sorunlardan birisi olmuştur. Dünyada daha az kısıtlamaya ve sınırlamaya tabi olan devletlerin daha yüksek düzeyde ekonomik büyüme eğiliminde olduğu söylenebilir. Ekonomik Özgürlükler Endeksinde üst sıralarda yer alan

ülkelerle alt sıralarda yer alan ülkeler arasında büyüme ve ekonomik refah düzeyi açısından ciddi farklılıkların olduğu görülmektedir. Türkiye'nin 2021 yılı Ekonomik Özgürlükler Endeksinde 64.0 puanla 76. sırada yani Orta Derecede (Kısmen) Özgür gurubunda yer almaktadır. Türkiye, Avrupa bölgesindeki 45 ülke arasında 37. sırada yer almakta, toplam puanı bölge ortalamasının altındadır.

Türkiye'nin, 2000-2020 arası dönemde yolsuzluk algı endeksinde aldığı puanlara bakıldığında 31-50 arasında olduğu görülmektedir. Aynı dönemde sıralamadaki yeri ise 50 ile 91 arasında değişmektedir. 2020 yılı Yolsuzluk Algı Endeksinde Türkiye 40 puanla 86. Sırada yer almaktadır. OECD ülkeleri arasında da sondan üçüncü sırada ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ise hepsinin gerisindedir. Bunun küresel açıdan iyi bir durum olmadığı söylenebilir. Türkiye, 2013-2020 döneminde en çok puan kaybeden ülkelerden birisidir. Bunun nedenleri detaylı bir şekilde araştırılmalı ve gerekli önlemler en kısa sürede alınmalıdır.

Türkiye'nin konumunun hem ekonomik Özgürlükler hem de Yolsuzluk Algı Endeksinde bu kadar aşağılarda olması ve gelişmiş ülkelerinin arkasında kalmasının pek çok açıdan sıkıntılı bir durum olduğu söylenebilir. Çünkü bu ve buna benzer endekslerde yer alan kriterler küresel düzeyde uluslararası kuruluşların ve yatırımcıların takip ettiği, karar alırken dikkate aldığı unsurlardır. Buradaki olumsuzluklar ülke riskini arttırmakta ve güven kaybına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu da beklentilerin olumsuz yönde değişmesine yol açar. Böyle bir durumda uluslararası finansal kuruluşlar ve yabancı yatırımcılar Türkiye'ye karşı duyarsız kalacaktır. Sonuç olarak, Türkiye'nin ciddi ekonomik sıkıntılarla karşılaşması (kurlarda artış, enflasyonda artış, faiz oranlarında artış vb. gibi) muhtemeldir. Bu bağlamda, Türkiye’de hem ulusal hem de küresel açıdan herhangi bir ilerlemenin söz konusu olabilmesi için sistemin şeffaflığını ve verimliliğini arttıracak kapsamlı bir reform yapılması gerektiği söylenebilir. Aksi takdirde küresel düzeyde daha büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalınması kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- Berggren, N. (1999). Economic Freedom and Equality: Friends or Foes? *Public Choice*, 100 (3/4), 203-223. Retrieved August 31, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/30026094>
- Bronfenbrenner, M. (1955). Two Concepts of Economic Freedom. *Ethics*, 65(3), 157-170. Retrieved August 31, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/2378928>

- Buz, F. & Erul, M. R. (2018). Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyinin Yolsuzluk Algı Endeksi Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Analiz. *International Journal of Public Finance*, Vol. 3, No. 2, 233-248, E-ISSN: 2548-0499 DOI: 10.30927/ijpf.451502, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/613544>
- Chen, J. (2020). Corruption, Investopedia, July 14, <https://www.investopedia.com/>
- Cleartax (2021). Index of Economic Freedom, August 30, <https://cleartax.in/g/terms/index-of-economic-freedom>
- De Vanssay, X., & Spindler, Z. (1994). Freedom and Growth: Do Constitutions Matter? *Public Choice*, 78 (3/4), 359-372. Retrieved August 31, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/30027175>
- Dominik, E. & Christina, H. (2017). Research Report Causes and Consequences of Corruption: An Overview of Empirical Results, IW-Report, No. 2/2017, Institut der Deutschen Wirtschaft (IW), Köln, Retrieved September 8, 2021, from <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/157204/1/IW-Report-2017-02.pdf>
- Gwartney, J., Lawson, R., & Holcombe, R. (1999). Economic Freedom and the Environment for Economic Growth. *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE) / Zeitschrift Für Die Gesamte Staatswissenschaft*, 155(4), 643-663. Retrieved September 1, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/40752161>
- Gwartney, J., Lawson, R., & Holcombe, R. (2003). The Concept and Measurement of Economic Freedom. *European Journal of Political Economy*, Volume 19, Issue 3, September, 405-430, ISSN 0176-2680, [https://doi.org/10.1016/S0176-2680\(03\)00007-7](https://doi.org/10.1016/S0176-2680(03)00007-7), Retrieved September 1, 2021, from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0176268003000077>
- Gwartney, J., Lawson, R., & Easterly, W. (2006). Economic Freedom of the World 2006 Annual Report, Canada, ISSN1482-471X ISBN 0-88975-236-2 (2006 Issue), <https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/EconomicFreedomoftheWorld2006.pdf>

- Heckelman, Jac C. (2000). Economic Freedom and Economic Growth: A Short-Run Causal. *Investigation, Journal of Applied Economics*, Vol. III, No. 1, May, 71-91, <https://ucema.edu.ar/publicaciones/download/volume3/heckelman.pdf>
- Heritage Foundation (2021). Turkey, https://www.heritage.org/index/pdf/2021/countries/2021_IndexofEconomicFreedom-Turkey.pdf
- Heritage Foundation (2021). Graph the Data, <https://www.heritage.org/>
- Holcombe, R. G. (1998). Economic Freedom and Economic Growth, Independent Institute, February 1, <https://www.independent.org/news/article.asp?id=310>
- Jin Wei, S. (1999). Corruption in Economic Development, Beneficial Grease, Minor Annoyance or Major Obstacle?, The World Bank Development Research Group Public Economics, February, Policy Research Working Paper 2048, Retrieved September 8, 2021, from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/175291468765621959/pdf/multi-page.pdf>
- Justesen, M. K. (2008). The Effect of Economic Freedom on Growth Revisited: New Evidence on Causality from a Panel of Countries 1970–1999. *European Journal of Political Economy*, Volume 24, Issue 3, September, 642-660, <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2008.06.003>, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0176268008000451>
- Knight, F. (1941). The Meaning of Freedom. *Ethics*, 52(1), 86-109. <http://www.jstor.org/stable/2988952>
- Malisoff, W. M. (1940). What Is Freedom? *Philosophy of Science*, July, 1940, Vol. 7, No. 3, 265-272, The University of Chicago Press on behalf of the Philosophy of Science Association, Retrieved September 3, 2021, from <http://www.jstor.com/stable/184845>
- McMahon F. (2014) Economic Freedom (Fraser Institute and Heritage Foundation). In: Michalos A.C. (eds) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_819

- Miller, A. T. & Kim, A. B. (2014). Defining Economic Freedom, Chapter 7, 2013 Index of Economic Freedom, <https://silo.tips/download/defining-economic-freedom>
- Miller, T., Anthony B. K. & Roberts J. M. (2018). 2018 Index of Economic Freedom, The Heritage Foundation, USA, http://www.iberglobal.com/files/2018/heritage_2018.pdf
- Taşar, M. O. (2007). Ekonomik Özgürlük Kavramı ve Türkiye’de Ekonomik Özgürlüklerin Gelişimi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 1, 143-167. Erişim Tarihi: 2 Eylül 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/262685>
- The Heritage Foundation (2021). About The Index, 2021 Index of Economic Freedom, Retrieved September 3, 2021, from <https://www.heritage.org/index/about>
- Transparency International (2021). Corruption Perceptions Index, Retrieved September 7, 2021, from <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2019). <https://sozluk.gov.tr/>
- Yayla, A. (2015). Siyaset Bilimi, Adres Yayınları / 42, 1. Baskı, Temmuz, Sertifika No: 16438, Ankara, ISBN 13: 978-975-250-044-0
- Yereli, A. B. (2003). Ekonomik Özgürlükler & Türkiye’de Devlet - Birey İlişkisi, Ankara, <http://www.ahmetburcinyereli.com/EO2003.pdf>
- Chapter II Corruption: Nature and Definition, Retrieved September 8, 2021, from <https://ccsuniversity.ac.in/bridge-library/pdf/Corruption-Nature-def.pdf>